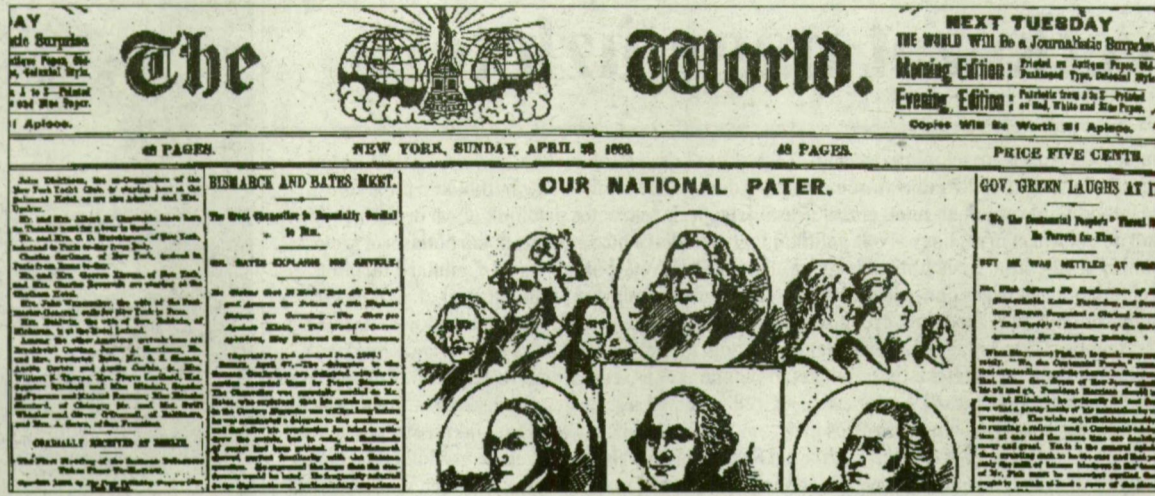

JOSEPH PULITZER

Egy újságíró, aki meghódította Amerikát

Árnyaltabb megítélés

Pulitzer József halálának 80. évfordulójára

MOTTO: „Egy újságnak a hitelessége az, mi nőnek az erény”

Az egyetemes újságírás nagy alakja, a reformtörekvéseiről híres amerikai lapkiadó politikus, a világszerte elismert Pulitzer-díj alapítója nyolcvan éve halott. De szelleme a demokráciákban ma is él... Magyar származású volt, ám tevékenységének megítélése az eltelt nyolc évtized alatt idehaza hullámzott, jóllehet munkásságát szülőföldjétől távol, mindvégig az Egyesült Államokban fejtette ki.

Így biztatta: „...Magyarország legértékesebb erőforrása: népe maga. Minden ember maga a végtelen lehetőség, s amire az egyéni tehetségek összessége képes, abban rejlik nemzetük jövője”. S ehhez később két nevet tett, két kiemelkedő magyar tehetséget: Bartókét és Pulitzerét...

Gyermekévek Makón és Pesten

Magyar származását soha nem tagadta, bár nem is igen hangzott. A körülmények úgy hozták, hogy szinte minden kapcsolata megszakadt szülőföldjével, hiszen tizenhét éves fejjel vándorolt ki, teljesen új életet kezdett, s már mint ízig-vérig amerikai kamatoztatta tehetségét. Apai ágon ősei Dél-Morvaországból bevándorolt zsidó kereskedők voltak, akik a 18. században telepedtek le a piacközpontnak számító püspöki mezővárosban, Makón, a hajdani Csanád vármegye székhelyén. Házuk a ma is meglévő megyeháza épületének szomszédságában állott és 1847. április 10-én született József, kinek nyolc testvéréből csak három maradt életben.

A család jómódban élt. Pulitzer Fülöp a szabadságharc alatt a délvidéki csapatok katonái elemezője volt, Világos után pedig a császári sereg ellátója lett. Fordulat következett az életükben, amikor 1855-ben, József nyolcésztendőskorában Pestre költöztek. A jobb kereskedelmi lehetőségek, rokoni kapcsolataik vontatták őket. József alig múlt tizenegy esztendő, testvérei pedig még nála is kisebbek voltak, amikor apja 1858-ban idő előtt elhunyt. Az árván maradt családra szomorú idők köszöntöttek: eladósodtak, csak egy kis lisztelbottjuk maradt.

József, miközben anyja ismét férjhez ment, egy pesti kereskedelmi szakiskolában végezte tanulmányait, ám az ifjú egészen más pálya vonzotta. Önálló életre vágyott, katoná szeretett volna lenni minden áron. Eleinte próbálkozásai ezen a téren nem jártak sikerrel, mert túlságosan fiatal kora és gyenge fizikuma miatt a hadseregben nem találták alkalmasnak, mígnem az akkor még dúló amerikai polgárháború toborzóüzenetei fel nem fogadták. Tehetségéhez méltónak vélt célját végre elérve, 1864-ben hajóra szállt és útnak indult az Újvilág felé, hogy Lincoln seregében lovas katonaként szolgálja az északiak ügyét.

Felfelé ívelő pálya

A polgárháború befejeztével, tizenhárom dollár havi obsittal a zsebében és kilenc hónapi katonáskodás keserű

tapasztalataival szerelt le. Alkalmi munkákból tengette életét, ám hazatérésre nem gondolt: tudta, hogy Magyarországon csupán szétzilált családja, s legfeljebb a kisstílusú kereskedői életforma vár rá. Ambíciója, szorgalma, vállalkozó kedve hamarosan meg is hozta számára a gyors felemelkedést. Az osztrák császári birodalomban nevelkedett ifjú jól beszélt németül, ezért letelepedési helyül St. Louis városát, az amerikai németek központját választotta. Itt hasznos barátságokat kötött, jogot tanult, s a helybeli németek szervezetének lett a titkára. Pártfogásába vette Carl Schurz, Lincoln elvbarátja, a polgárháborúban tábornoka, a német nyelvű Westliche Post című lap szerkesztője. Pulitzer még mindig szegénységben élt, amikor a lap megüresedett riporteri állását ajánlották fel neki. A helybeli újságok munkatársai kezdetben csak gúnyolódtak a lelkes és fáradhatatlan fiatalemberen, aki szorgalmasan próbált megfelelni új feladatának, miközben még az angol nyelvvel is hadilábon állt. Ám később irigykedve lesték az ifjú hírlapíró igyekezetét, aki kiváló érzékeléssel gyűjtötte össze a híreket, információkat, s akinek kitartó munkával, élénk stílusban írott cikkei jelentősen hozzájárultak a lap sikeréhez. Pályafutása voltaképpen így vette kezdetét.

Számára az újságírás egyidejűleg a politikai életbe való bekapcsolódást is jelentette. Nemsokára beválasztották Missouri állam törvényhozásába, s aktív szereplőként vett részt a liberális republikánusok mozgalmában is. A hetvenes évek végén önálló újságvasárlási és lapmegyestési műveletekbe fogott, melynek eredményeként született meg máig létező, első jelentős lapja, a St. Louis Post-Dispatch. Szót emelt közérdekű ügyekben és néhány év leforgása alatt a lap nem csupán közölte és kommentálta a híreket, hanem társadalmi-gazdasági reformokra mozgósító morális erőként hatott a városban.

Pulitzert ereje teljében, hatalmas ambíció és önbizalom fűtötte, amikor 1883-ban megvásárolta a hanyatló The World című New York-i lapot. Intellektuális méltóság, nagy műveltség és bizonyos fokú zárkózottság jellemezte. Személyisége energiát sugárzott, ahol csak megfordult. Érdeklődése gazdasági, társadalmi és politikai kérdésekben kimeríthetetlen volt, kedvelte a zenét, történelmet, irodalmat, művészetet. Nagyra becsülte a tehetséges embereket; munkatársait ezek közül válogatta. Annak ellenére, hogy befelé forduló, mondhatni barátságatlan természetű volt, megjelenése, magas termete, határozott arcéle tekintélyt parancsolt maga körül.

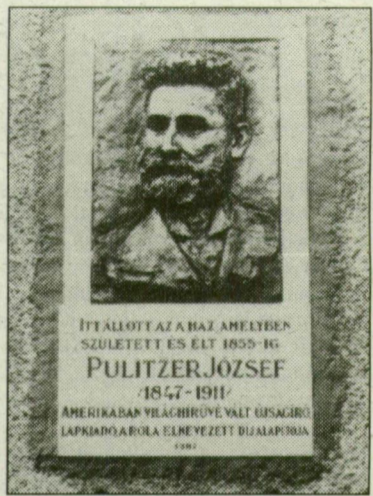
Országos hírű lapkiadó

Tény, hogy a The World példányszáma négy hónap alatt megduplázódott, s a konkurencia egyre aggodóbb szemekkel leste minden megnyitvánulását. 1887-ben, a lap esti kiadásának évében a két újság együttes példányszáma messze felülmúlta bármely más amerikai napilapét, ami persze nem kis profithoz juttatta tulajdonosát. Pulitzer a számára vagyont, hírnevet teremtő sikert itt is mindenekelőtt reformokért küzdő, harcos kiállításának köszönhetette. A közérdekkel szemben a magánérdeket sohasem támogatta. Nem volt megvásárolható. Kezdetből fogva a dolgozó osztályok, a bevándorló tömegek védelmezőjeként lépett föl, jóllehet a példányszám, a terjesztés növelését legalább ilyen fontosnak tekintette.

Pulitzer látta, hogy a sajtó hitelességének általános szintje milyen alacsony, a tárgyilagosság pedig jórészt ismeretlen. A lapok hasábjain elfogultság, túlzások és politikai részrehajlás láttak napvilágot. Ezért céltudatosan törekedett arra, hogy munkatársait a tények tisztelgésére nevelje. Jelszavai voltak: pontosság, tömörség! Gyakran ismételte: „Egy újságnak a hitelessége az, mi nőnek az erény”. Szerkesztői lelkiismeretességben, vezércikkei mondanivalójának jözségében a The World rövidesen felülmúlhatatlan lett. Könnyed, olvasmányos stílusra törekedett. Olvasói érdekesek, az ízlés határain belüli szenzációk közlésével, a közhangulat felrázó sajtókampányokkal nyerte meg, ami a társadalmi problémák feltárásával és az ezek iránti kritikus igényességre neveléssel párosult.

Az Amerika jelképének számító Szabadság-szobor felállításában játszott jelentős szerepe 1886-ban csak növelte az ekkor már országos hírű lapkiadó politikai tekintélyét. Egy másik, ekkoriban történt epizód Munkácsy Mihály tengeren túli látogatásával hozta kapcsolatba. Abban a lelkes és ünneplés fogadtatásban, amelyben a művész New Yorkban részesülhetett, nem kis szerepe volt honfitársának, Pulitzernek is.

Munkatársait igényes, kemény munkára kényszerítette, de önmagával szemben sem volt elnéző. A politikai küzdelmek, a sok írás-olvasás azonban felemésztették egészségét, idegrendszerét. Még ötvenéves sem volt, amikor látását szemidegsorvadás következtében elvesztette és ettől kezdve örökös feszültségben, depresszióban élt. Éveken át a tengeren cirkáló luxusjachtjáról és vidéki nyaralóiból irányította sajtóbirodalmát.

Lapjainak ragyogó, aranykopolás New York-i székházába, melyre több, mint kétfélmillió dollárt költött, mindössze háromszor tette be a lábát.

Pulitzer az imperializmus korszakába lépő Egyesült Államok jellegzetes történelmi személyisége volt, aki polgármestert, kormányzót, sőt elnököt volt képes hatalomra segíteni vagy székeiben megintatni. Gátlástalan vetélytársával, Hearsttel vívott könytelen konkurenciaharc közben azonban átmenetileg maga is a szenzációéhség kiszolgálására kényszerült. A spanyol-amerikai háború (1898) idején az olcsó tömegsajtó, az ún. sárga sajtó módszereinek tökélyre emelésével az alantas emberi ösztönök kihasználásától sem riadt vissza saját fennmaradása érdekében. A nagy „csata” után azonban változtatott módszerein: ismét színvonalas újságírógárdát szerzött, s az olcsó szenzációk közlésével felhagyva, újból széles körű elismerést vívott ki magának. Lapjai révén ismét a társadalmi igazságtalanságok, a korra jellemző politikai és gazdasági korrupció, a trösztök, biztosítótársaságok manipulációi elleni küzdelemre összpontosította erejét és ilyen értelemben a haladó polgári újságírás kiemelkedő alakjának számított.

Sajtószabadság, közvélemény, népakarat

A pártosságát egészen a közelmúltig büszkén hangoztató magyar sajtó napjainkban keresi az igazi sajtószabadsághoz vezető utat. Azok a kérdések, hogy mit is értsünk ez alatt, és hogy mi legyen a sajtó szerepe a demokrácia megvalósításában, Amerikában már a századfordulón felvetődtek. Pulitzer akkor kifejtett gondolatai számunkra ma is aktuálisak. Azt vallotta, a sajtószabadság mindenekelőtt függetlenséget kell hogy jelentsen, mert a sajtó csak így töltheti be végső soron első számú funkcióját, a politikai kontroll szerepét. A jeffersoni gondolatot továbbvívva, Pulitzer ismét hangsúlyozza a sajtó és a nyilvánosság közti összefüggést: „...Az emberek gyors és folyamatos felvilágosítása az ország és a világ dolgairól. A nyilvánosság a világ legjelentősebb erkölcsi tényezője és hatóereje” (1904).

A modern hírlapírás fejedelme egy másik tanulmányában a szabadság útjára lépő mai magyar sajtó számára is iránymutat: „E köztársaság és sajtója együtt fog felemelkedni vagy elbukni. Egy életrevaló, elfogulatlan, közszellemű áthatott sajtó, amely megfelelő felkészültséggel rendelkezve tudja, mi a helyes út, s van bátorsága annak hirdetésére, fenntartatja azt a morált, mely nélkül a demokratikus kormányzás képmutatással aljasulna. Egy cinikus, mások zsoldjába szegődő, demagóg, korrupt sajtó idővel magát a népet is erre a szintre züllesztheti le. E köztársaság jövőjének formálása az új nemzedékek újságíróinak kezébe van bízva” (1904).